זיך אַן די התחלקות אין נבראים, און מ׳דאַרף אין זיי פועל זיין דעם ענין היחוד והאחדות בגילוי.

אָבער לאידך, דוקא אין דעם יחוד פון ה׳ הוא האלקים בדרך מלמטה למעלה, מצד דעם וידעת, דריקט זיך אויס אחדותו ית׳ מער ווי אין ה׳ הוא האלקים מצד דעם גילוי מלמעלה (אתה הראית), אז כאָטש די וועלט זעט זיך ווי א מציאות פאַר זיך, אעפ״כ איז דער עולם מיוחד עמו ית׳ בתכלית היחוד, וואָס דאָס נעמט זיך מצד העצמות דוקא, וואָס ער איז כל יכול ונושא הפכים.

יד. און דאָס זיינען די צוויי אופנים פון „הוא אהרן ומשה״ און „הוא משה ואהרן״, וואָס רש״י איז מפרש ומגלה:

„הוא אהרן ומשה״ איז „אלו שהוזכרו למעלה שילדה כו׳״: דאָס איז די מדריגת היחוד פון „ה׳ הוא האלקים״ ווי זי ווערט נמשך בדרך גילוי (והולדה) מלמעלה, וואַרום דאָ רעדט זיך (כפירוש הפשוט אין פסוק) „אשר אמר ה׳ להם״, ווי דאָס איז מצד האמירה מלמעלה:

און מצד דעם גילוי מלמעלה, איז — „שקולין כאחד״, ס׳איז מלכתחילה ניטאָ קיין ארט אויף התחלקות ופירוד, ס׳איז איין מדריגה, אחדות.

אין צווייטן פסוק וואו עס שטייט „הוא משה ואהרן״ וואָס פון דעם וואָס דאָס שטייט נאָך דעם פריערדיקן פסוק און איז דאָ מקדים משה פאַר אהרן, איז מוכח אַז דאָס איז נאָך אַ העכערע מדריגה — איז רש״י מפרש ומגלה אַז דאָס קומט מצד דער עבודה ופעולת המטה: „הם בשליחותם ובצדקתם״, בהמשך צו התחלת הכתוב „הם המדברים אל פרעה״, „הם שקיימו״, וואָס מצד עבודת האדם איז דאָ אַן ענין פון התחלקות ופירוד אין נבראים.

און דוקא מצד דעם אופן, אַז דער יחוד קומט מצד עבודת האדם, דע־מאָלט איז אין דעם ניטאָ קיינע שינויים „מתחלה ועד סוף״, ווייל דאָס איז פאַר־בונדן מיט דעם יחוד ווי דאָס איז מצד עצמותו ית׳ כנ״ל[79], וואָס איז העכער פון גדר השינוי וההתחלקות וכו׳.

וואָס בגלוי וועט דער אופן זיין לעת״ל[80], וועו „מלאה הארץ דעה את ה׳״[81], וואָס דעמאָלט וועט מען זוכה זיין אַז „משה ואהרן יהא עמנו״[82], בביאת משיח צדקנו.

(משיחת מוצאי ש״ק וארא תשל״ט)

79) ראה לקו״ש שם ע׳ 1335, שתיבת „היום״ שמורה על העדר השינוי נאמרה בפסוק וידעת דוקא, כי בהיחוד מלמטלמ״ע דוקא מתגלה מהויתו ועצמותו ית׳ שלמעלה מכל ענין השינוים.

80) ראה לקו״ת שם ד, ד. ו, א.

81) ישעי׳ יא, ט. רמב״ם בפיה״מ הקדמה לפ׳ חלק (קודם לביאור היסודות), בספרו הל׳ תשובה ספ״ט, שם סוף הל׳ מלכים.

82) תרד״ה אחד — פסחים קיד, סע״ב. ולהעיר מיומא ה, ב. ועי״ם הנ״ל בפנים י״ל שזהו ב׳ מדריגות היחוד הנ״ל.

וארא ג

א. בהמשך צו דער טענה פון משה רבינו צום אויבערשטן „הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה״[1], שטייט אין פסוק[2]: „ויאמר ה׳ אל משה ראה נתתיך אלקים לפרעה ואהרן אחיך יהי׳ נביאך. אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גו״. איז רש״י מעתיק די התחלה, די וועריטער[3] „אתה תדבר״ און איז מפרש: „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי׳ ששמעת מפי ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה״.

ד.ה. רש״י לערנט אז „אתה תדבר גו׳ ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גו״ מיינט ניט אַז משה זאָל ריידן (בלויז) צו אהרן און נאָר אהרן זאָל ריידן מיט פרעה

— ע״ד ווי מ׳האָט פריער געלערנט אין פ׳ שמות, אַז נאָכדעם וואָס משה האָט געטענה״ט צום אויבערשטן „כבד פה וכבד לשון אנכי״[5], „שלח נא ביד תשלח״[6], האָט אים דער אויבערשטער געזאָגט „ודברת אליו (צו אהרן) .. ודבר הוא לך אל העם גו״״[7]—

נאָר אַז (אויך) משה זאָל ריידן צו פרעה; און דער חילוק צווישן משה׳ס דיבור און אהרן׳ס איז נאָר אין דעם, וואָס משה האָט געדאַרפט ריידן בלויז „פעם אחת״, און אהרן האָט עס גע־דאַרפט „ממליץ״ זיין און „מטעים״ זיין „באזני פרעה״, ביז צו ווירקן אויף אים אַז — „ושלח את בני ישראל מארצו״.

[דערפאַר איז רש״י מוסיף דעם וואָרט „(ויטעימנו) באזני (פרעה)״ — הגם אַז אין פסוק שטייט סתם „אל פרעה״ — וואָס דאָס מיינט ווי רש״י טייטשט אין אַנהויב פ׳ ויגש: „דבר באזני אדוני — יכנסו דברי באזנך״].

דער הכרח צו לערנען אַז „אתה תדבר״ (פון משה) מיינט צו פרעה און ניט צו אהרן (אַנדערש ווי.דער סדר אין פ׳ שמות כנ״ל, און ווי כמה פשטנים[8] לערנען איין אַזוי אויך דאָ)[9]: א) עס שטייט דאָך שוין אין פריערדיקן פסוק אַז „ואהרן אחיך יהי׳ נביאך״ — איז וואָס דאַרף עס דער פסוק דאָ איבערחזרן נאָכאַמאָל („אתה תדבר גו׳ ואהרן אחיך ידבר גו״)? ב) עס שטייט בפירוש אין פסוק (פריער[10]) „הם המדברים אל

1) פרשתנו ו, ל.

2) ז, א־ב.

3) אף שרש״י מפרש כאן כל הכתוב (ולא רק התיבות „אתה תדבר״)

— „את כל אשר אצוך״ — „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי״ (ראה ש״ח כאן): „ואהרן אחיך ידבר אל פרעה״ — „ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה״ (וראה יריעות שלמה (מהרש״ל) כאן): „ושלח את בני ישראל מארצו״ — שדיבור אהרן הוא באופן כזה שיפעול על פרעה, שלכן מדייק רש״י „באזני פרעה״, כדלקמן בפנים—

מ״מ מעתיק רש״י רק תיבות אלו, כדרכו בכ״מ להעתיק רק התחלת הכתוב (או הענין) אף שכוונתו לכל הכתוב (או הענין). ראה לקו״ש חי״ז שיחה א לפ׳ אמור (תשל״ו) ס״ב.

4) בדפוס ראשון ושני דרש״י ובכמה כת״י דרש״י: לפי. וכן נעתק בטור הארוך פרשתנו ו, יב (ודפוסים אחדים דהרמב״ן שם, יג). וראה לקמן הערה 35.

5) ד, י.

6) שם, יג.

7) שם, טו־טז.

8) תיב״ע וראב״ע כאן. רמב״ן (לעיל ו, יג). ועוד.

9) וראה ג״כ מפרשי רש״י (רא״ם, גו״א, דבק טוב, משכיל לדוד ועוד).

10) ו, כז. וכן מוכח מעוד כמה פסוקים — ראה גו״א ומשכיל לדוד.

פרעה גו׳״ — אַז אויך משה האָט גערעדט צו פרעה;

דעריבער לערנט רש״י, אַז דער פסוק „אתה תדבר גו׳״ קומט זאָגן, אַז אויך משה זאָל ריידן צו פרעה, אָבער ער זאָל עס טאָן נאָר „פעם אחת .. ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו וכו׳״.

ב. מ׳דאַרף אָבער פאַרשטיין:

א) פריער, אין פ׳ שמות[11] ווערט דערציילט אַז נאָכדעם וואָס משה ואהרן האָבן צונויפגעקליבן די זקני ישראל וכו׳, „באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה גו׳ ויאמרו אלקי העברים גו׳״. און פון דעם וואָס (אויך) דאָרט שטייט אַ לשון רבים איז מוכח, אַז אויך דעמאָלט האָבן ביידע גערעדט צו פרעה[12] (ובפרט אַז דער פסוק איז משנה פון פריער: בנוגע צו „כל זקני בני ישראל״ שטייט[13] „וידבר אהרן גו׳ אשר דיבר ה׳ אל משה״, און ביי פרעה שטייט „ויאמרו״)

— און בפשטות איז מסתבר, אַז היות משה איז געווען אַ „כבד פה וכבד לשון״ — וואָס מהאי טעמא האָט דער אויבערשטער מסכים געווען אַז אהרן „יהי׳ לך לפה״[14] — האָט ער ניט גערעדט באריכות ובפרטיות וכמה פעמים, נאָר ער האָט געזאָגט דעם עיקר והמוכרח און האָט זיך סומך געווען אויף אהרן׳ען אַז ער וועט „מטעים״ זיין זיינע רייד — ד.ה. ווי אָנגעזאָגט בפרשתנו

וויבאַלד אַזוי, שטעלט זיך די שאלה: אויב ס׳איז נויטיק צו באַוואָרענען דעם סדר פון „אתה תדבר גו׳ ואהרן אחיך ידבר גו׳״, אַז משה רעדט „פעם אחת .. ואהרן כו׳ ימליצנו ויטעימנו כו׳״ — האָט עס דער פסוק געדאַרפט זאָגן דאָרט וואו זיי האָבן צום ערשטן מאָל גערעדט צו פרעה (אין פ׳ שמות)[15]; און אויב ס׳איז אַ דבר המובן מעצמו (אַז ווען ביידע האָבן גערעדט, האָט משה גערעדט בקיצור, זייענדיק אַ „כבד פה גו׳״, און אהרן האָט מטעים געווען זיינע רייד) — פאַרוואָס דאַרף עס דער פסוק מפרט זיין דאָ? עס וואָלט געווען גענוג צו זאָגן בקיצור אַז משה זאָל מצרף זיין צו זיך אהרן׳ען (ע״ד ווי (דער פסוק און) רש״י זאָגט פריער[16] אויף „וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן״ — „לפי שאמר משה ואני ערל שפתים צירף לו הקב״ה את אהרן כו׳״)?

11) ה, א. ג.

12) ברמב״ן (ו, יב) כתב: „מתחילה לא צוה אותו שידבר הוא אל פרעה רק אמר ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו והי׳ אפשר שידברו הזקנים והוא יחריש״, ומשמע שמפרש כן גם הכתוב „ויאמרו״ שבפ׳ שמות (שרק האחד דיבר) — אבל מפשטות הלשון „ויאמרו״ (וכן הלשון „המדברים״ שבפרשתנו) משמע, שגם משה דיבר אל פרעה (וראה גם רמב״ן שמות ד, טו). ולהעיר ג״כ, שברמב״ן ו, יג כ׳ (בטעם הכפלת טענת משה): „והקב״ה צוה את שניהם לדבר אל העם ואל פרעה וחשב משה כי שניהם יתנבאו כו׳ ושניהם יבואו כו׳ ואל פרעה ודי שידבר האחד כו׳״ — והרי רש״י פליג ע״ז וס״ל ש„הוא הדיבור עצמו האמור למעלה כו׳״.

13) ד, ל.

14) שם, טז. — ואף שזהו בנוגע הדיבור „אל העם״, הרי (נוסף על המבואר לקמן, שבפשטות זה תשובה גם ע״ד השליחות לפרעה, הרי) מכיון שבפועל הי׳ „כבד פה גו׳״ מובן שדיבר בקיצור כו׳, כבפנים.

15) ואף שבשליחות זו לא הי׳ ציווי מיוחד למשה לדבר לפרעה, כ״א „ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם גו׳״ (שמות ג, יח) [אלא ש„הזקנים נשמטו אחד אחד כו׳״ (פרש״י שם ה, א) ונשארו רק משה ואהרן], משא״כ כאן שנצטווה „דבר אל פרעה גו׳״ — מ״מ, מכיון שגם בפ׳ שמות מפורש „ויאמרו״, שגם משה דיבר לפרעה (עם היותו „כבד פה גו׳״), הו״ל להכתוב לפרש סדר הדיבור, כבפנים.

16) ו, יג. וראה פרש״י שם, כט-ל: „הוא הדיבור עצמו האמור למעלה .. היא אמירה שאמר למעלה כו׳״.

ב) אַ גרעסערע תמי׳[17]: וואָס איז בכלל געווען די טענה פון משה רבינו דאָ „הן אני ערל שפתים״ — ער האָט דאָך שוין פריער געטענה׳ט „כבד פה וכבד לשון אנכי״ און דערויף האָט דער אויבערשטער אים געענטפערט „הוא יהי׳ לך לפה״ — היינט פאַרוואָס איז ער איצט ווידער אַמאָל געקומען מיט (לכאורה) דער זעלבער טענה „הן אני ערל שפתים״?

ולאידך, אויב עס איז דאָ צוגעקומען אַ חידוש אין דער צווייטער טענה, וואָס דעריבער איז ניט מספיק די עצה אַז אהרן „יהי׳ לך לפה״ — איז ווי ווערט זי פאַרענטפערט דערמיט וואָס „אהרן אחיך יהי׳ נביאך״, וואָס איז לכאורה דער זעלבער ענטפער ווי אין פ׳ שמות?

ג. מפרשים[18] ענטפערן (אויף דער צווייטער שאלה) אַז פריער רעדט זיך נאָר וועגן דעם דיבור „אל העם״ (ווי דער פסוק איז דאָרט מדגיש „ודבר הוא לך אל העם״), און דאָ איז נתחדש גע־וואָרן די שליחות הדיבור אויך צו פרעה; און דערפאַר האָט משה דאָ ווידער געטענה׳ט „אני ערל שפתים״, און דער אויבערשטער האָט געענטפערט אַז אויך ביי דער שליחות צו פרעה — „ואהרן אחיך יהי׳ נביאך״.

אָבער עס איז שווער אַזוי צו זאָגן — ווייל:

א) באַלד אין המשך פון די ערשטע רייד וואו דער אויבערשטער האָט אָנגע־זאָגט אַז משה זאָל ווערן דער שליח ה׳, ווערן שוין דערמאָנט ביידע שליחות׳ן: „לך ואספת את זקני ישראל גו׳״[19], און אויך „ואשלחך אל פרעה גו׳״[20] — איז דערפון מובן, אַז די תשובה פון אויבערשטן „הוא יהי׳ לך לפה״ באַציט זיך אויף ביידע שליחות׳ן[21].

ב) ועיקר: מיט עטלעכע פסוקים ווייטער — נאָכן דערציילן אַז דער אויבערשטער האָט מסכים געווען „הוא יהי׳ לך לפה״ — דערציילט דער פסוק[22] אַז דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה בפירוש „(בלכתך לשוב מצרימה ראה כל המופתים גו׳ ועשיתם לפני פרעה גו׳) ואמרת אל פרעה גו׳״, און מ׳געפינט ניט אַז משה זאָל אויף דעם טענה׳ן צום אויבערשטן „כבד פה גו׳״ וכיו״ב[23];

מוז מען זאָגן, אַז ער האָט אָנגע־נומען, אַז (כאָטש דאָ וועט (אויך) ער מוזן ריידן צו פרעה („ואמרת״)[24] — ניט ווי ביים דיבור צו די בנ״י וואו אהרן אַליין האָט צו זיי גערעדט — פונדעסט־וועגן) קען ער מיטנעמען אהרן[25] „לפה״[26].

17) כמו שהקשה הרמב״ן (ו, יב), אברבנאל ואלשיך כאן. ועוד.

18) רמב״ן שם (ושמות ד, טז). אברבנאל שם. ועוד. וראה אלשיך שם באו״א.

19) שמות ג, טז.

20) שם, י. וראה פרש״י שם: יועילו דבריך כו׳. פרש״י שם, יא: לדבר עם המלכים.

21) ומש״נ „ודבר הוא לך אל העם״ — כי עיקר השליחות אז הי׳ ל„העם״, כמבואר בהמשך הכתובים שם (וגם השליחות לפרעה אז הי׳ צ״ל עם זקני ישראל כנ״ל הערה 15), והשליחות של משה לפרעה הי׳ על לאח״ז (ראה פרש״י שבהערה 23).

22) שמות ד, כא-כב.

23) ודוחק לומר שמכיון שציווי זה הי׳ על לאחר זמן (כפרש״י שם: „מופתים שאני עתיד לשום בידך כו׳״, עיי״ש) לכן לא טען משה כו׳.

24) ועד״ז כאן שנצטווה משה (ו, יא. כט) „דבר אל פרעה מלך מצרים״.

25) אבל אין להוכיח זה מ„ויאמרו אל פרעה״ (שמות ה, א), שהרי שם הי׳ הציווי „ואמרתם״, כנ״ל הערה 15.

26) ועפ״ז יומתק לשון רש״י עה״פ „יהי׳ לך לפה״ — „למליץ לפי שאתה כבד פה״, דלכאורה: תיבות אלו מיותרות — אלא שבזה מוסיף בפי׳

ד. נוסף על הנ"ל זיינען דאָ כמה דיוקים אין לשון רש"י, ומהם:

א) ס'איז מובן אַז משה האָט גערעדט בצמצום ובקיצור (און אהרן האָט אין דעם מאריך ומטעים געווען), אָבער וואָס איז דער הכרח צו זאָגן אַז משה האָט גערעדט דוקא „פעם אחת" און ניט מער?

ב) וואָס איז דער דיוק הלשון „(פעם אחת) כל שליחות ושליחות כו'" — לכאורה וואָלט דאָ מער מתאים געווען דער לשון „כל ציווי וציווי" — בהתאם צו לשון הכתוב „את כל אשר אצוך"?

ג) „(כל שליחות ושליחות) כפי ששמעת מפי", וואָס איז לכאורה אַ יתור לשון — צי דען וועט משה זאָגן פרעה'ן ניט ווי ער האָט עס געהערט פון אויבערשטן?!

ד) וואָס איז דער כפל הלשון „ימליצנו ויטעימנו"?

ה. דער ביאור אין דעם וועט זיין פאַרשטאַנדיק בהקדים להסביר וואָס משה האָט אין זיין טענה דאָ משנה געווען פון זיין פריערדיקער טענה: אין פ' שמות[5] האָט ער געזאָגט „כבד פה וכבד לשון אנכי", און דאָ[27] — „אני ערל שפתים", ובפרט אַז לויט פרש"י איז עס אַ שינוי ניט נאָר אין לשון, נאָר אויך אין תוכן הענין[28]:

„כבד פה וכבד לשון אנכי" איז רש"י מפרש: „בכבידות אני מדבר", ד.ה. אַז ער קען ריידן, נאָר דאָס קומט אים אָן „בכבידות"; משא"כ „ערל שפתים" טייטשט רש"י[29] „אטום שפתים": זיינע ליפן זיינען „פאַרשטאָפט" — ס'איז אַ שטערונג צום ריידן.

און דאָס איז דער חידוש אין זיין צווייטער טענה: פריער האָט ער גע־מיינט אַז ער איז (בלויז) „כבד פה וכבד לשון" — ער קען ריידן עכ"פ „בכבידות", און דעריבער האָט דערצו מספיק געווען מיטצונעמען אהרן'ען, וואָס וועט מאריך ו„מטעים" זיין דאָס וואָס משה וועט זאָגן בקיצור צו פרעה;

אָבער איצט איז ער געקומען צו דער הכרה אַז „אני ערל שפתים": זיין ריידן איז ניט נאָר ניט „בקלות" נאָר אינ־גאַנצן ניט מעגלעך, כאילו ער וואָלט געווען „אטום" — ובמילא האָט דאָך ניט קיין אָרט זיין שליחות צו פרעה [ואדרבה: זיין קומען צו פרעה באופן אַז ער וועט דאָרט שווייגן וועט ניט בלויז ניט ברענגען קיין תועלת, נאָר פאַר־קערט, גורם זיין אַ קלקול[30]: פרעה קען דאָן אָננעמען זיין שתיקה אַלס הסכמה אַז עס דאַרף זיין „תכבד העבודה"[31] וכיו"ב].

אויף דעם האָט אים דער אויב־ערשטער געענטפערט „אתה תדבר גו'": דאָס איז ניט נאָר אַ ציווי (דו זאָלסט ריידן), נאָר (צוזאַמען דערמיט) אַ הבטחה — דו וועסט ריידן; אַז כאָטש ער איז אָן „ערל שפתים" וועט דער אויבערשטער אים געבן די יכולת צו ריידן[32].

הכתוב, שאהרן נתמנה „לך לפה" בכלל, וגם כאשר משה צריך לדבר, מ"מ, אהרן „יהי' לך לפה — למליץ כו'". אבל ראה לקמן הערה 32.

27) ו, יב. ל.

28) ראה ש"ך עה"ת עה"פ ערל שפתים.

29) ו, יב.

30) ראה מדרש שכל טוב כאן. אברבנאל כאן.

31) שמות ה, ט.

32) וצע"ק דלעיל (ו, יג) נאמר רק (כתשובה על הטענה „ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים") „וידבר ה' אל משה ואל אהרן" ופרש"י: „לפי שאמר משה ואני ערל שפתים צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לפה ולמליץ", דמזה משמע שעיקר

און דעריבער איז רש"י מדייק „כל שליחות ושליחות וכו'", צו מדגיש זיין אַז דאָס וואָס משה האָט געקענט ריידן איז טאַקע געווען ניט מכח עצמו, נאָר דערפאַר וואָס ער איז געגאַנגען בשליחותו של הקב"ה, און דאָס האָט אים געגעבן כח ויכולת צו ריידן; און דאָס קומט בהמשך צו דעם וואָס רש"י איז מפרש מיט עטלעכע פסוקים פריער[33]: „אני ה', כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי" — אַז ס'איז גענוג דאָס וואָס „אני" איז דער משלח בכדי צו קענען מקיים זיין „דברי שליחותי". — עד"ז בנוגע צום עצם איבערגעבן (זאָגן) דברי השליחות.

ו. עפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק די אריכות אין לשון רש"י — „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי": די כוונה פון משה'ס גיין ריידן צו פרעה איז ניט געווען צו איינריידן פרעה מיט הסברות וטעמים, נאָר צו איבערגעבן די שליחות פון אויבערשטן; משה איז געווען דער שליח ה' וואָס האָט גע־רעדט צו פרעה במקום (ובכח) המשלח — הקב"ה. ובמילא האָט משה גע־דאַרפט איבערגעבן דעם גענויען לשון פון דעם משלח[34] (אָן הכפלה והסברה): ער האָט עס געדאַרפט זאָגן בלויז „פעם אחת" (פונקט ווי דער אויבערשטער האָט עס געזאָגט „פעם אחת"), און „כפי ששמעת מפי" — מיט דעם זעלבן לשון בדיוק ווי ער האָט עס געהערט פון אויבערשטן[35].

דערביי שטעלט זיך אָבער די שאלה: דער דיבור פון אויבערשטן צו משה'ן איז דאָך געווען בלשון הקודש[36], ובמילא איז אויך דיבורו של משה צו פרעה געווען בלשון הקודש[37] („כפי ששמעת מפי") — איז ניט מובן: רש"י האָט שוין פריער מפרש געווען אין פ' ויחי[38] אַז פרעה האָט ניט „מכיר" געווען בלשון הקודש[39], היינט ווי אַזוי האָט ער

התשובה הוא בזה ש„צירף לו הקב"ה את אהרן". ודוחק לתרץ דשם נאמר הענין רק בקיצור — כי סוף סוף אין חידוש בזה ש„צירף לו כו' אהרן" (כנ"ל בפנים).

ואולי י"ל (בדוחק עכ"פ), שלכן מוסיף רש"י „לחיות לו לפה ולמליץ", היינו שלא רק „יטעים" דברי משה, כ"א צריך להמליץ אותם• לפרעה (מכיון ש„אתה תדבר גו'" הוא באופן שפרעה לא יבין, כדלקמן בפנים); וע"ד לשון הכתוב בפ' שמות „הוא יהי' לך לפה" (וברש"י שם: למליץ כו') שנאמר בדיבור אהרן אל העם, שאז לא דיבר משה אליהם כלל. ולהעיר מפרש"י כאן ד"ה יהי' נביאך. תרגום שמות ד, טז. ואכ"מ.

33) ו, כט.

•) אבל קשה לפרש „ולמליץ" כדלקמן בפנים (תרגום מלשון הקודש ללשון מצרי) — כי בפשטות נקט רש"י לשון הכתוב דפ' שמות עם פירושו, כדלקמן בפנים ההערה.

34) להעיר מס' בעלי ברית אברם (למהר"א אזולאי — זקנו של החיד"א) פרשתנו ו, יא-יב (בפי' הכתוב (שם, כט) „דבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דובר אליך"): „שלא תוסיף כלום מעצמך אבל תאמר הדברים כסדר שאסדר אני לך ובוודאי בסייעתא דשמיא".

35) ויש להתאים המבואר בפנים גם עם הגירסא (דלעיל הערה 4) „לפי כו'" — היינו, שהטעם שמשה צריך לדבר רק „פעם אחת כל שליחות כו'" הוא „לפי ששמעת מפי", שהוא השליח ששמע ישר מפי הקב"ה (ע"מ למסור דברי ה' לפרעה). וראה גו"א בא יב, ג.

36) להעיר מפרש"י בראשית ב, כג.

37) ראה גם לבוש האורה לפרש"י פרשתנו ו, יב. וראה מכילתא דרשב"י כאן: „אתה תדבר בלשון הקודש כמלאך ואהרן אחיך ידבר בלשון מצרי כו'". צפע"נ (להרגצובי) שמות ד, י.

38) נ, ו. — וצ"ע במ"ש בלבוש שם „ואם פרעה זה הוא פרעה הראשון כבר ידעת שלמד לשון הקודש מיוסף כמו שפרש"י בפרשת ויחי".

39) וגם להמ"ד ד„ויקם מלך חדש — חדש ממש" (פרש"י שמות א, ח (בפי' הראשון)) — דוחק לומר שהי' מכיר בלשון הקודש, והרי פרעה לא למד

געקענט פֿאַרשטיין וואָס משה האָט געזאָגט בלה"ק?

דעריבער איז רש"י ממשיך: „ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו וכו'", וואָס „ימליצנו" האָט אין זיך (אויך[40]) דעם טייטש פון איבערזעצן פון איין שפּראַך אויף א צווייטער, ווי רש"י האָט שוין פריער מפרש געווען (אין פ' מקץ[41]) אויפן פּסוק „כי המליץ ביניהם": „כשהיו מדברים עמו ה' המליץ ביניהם היודע לשון עברי ולשון מצרי והי' מליץ דבריהם".

ד.ה. אהרן וועט האָבן א צווייענדיקן תפקיד: א) „ימליצנו" — איבערזעצן פון דער שפּראַך פון דברי משה, ב) „ויטעימנו כו'" — מסביר ומטעים זיין דעם תוכן פון זיינע רייד, באופן אז זיי זאָלן נתקבל ווערן „באזני פרעה".

ז. לכאורה איז נאָך אַלץ ניט גלאָטיק: וויבאַלד אז פרעה האָט סיי ווי ניט פֿאַרשטאַנען וואָס משה האָט מיט אים געריידט, טא וואָס איז געווען די תועלת פון משה'ס דיבור? ועד כדי כך, אז אויף דעם איז געווען א ספּעציעלע נתינת יכולת, כנ"ל.

איז דער ביאור: דאָס קומט בהמשך צו פרש"י אין פריערדיקן פּסוק: „נתתיך אלקים לפרעה — שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין". ד.ה. משה'ס ענין אין זיינע רייד צו פרעה, איז ניט געווען אים אויפצוקלערן מיט דברי טעם וכו' (דאָס איז געווען אהרן'ס תפקיד — „ואהרן אחיך יהי' נביאך", כנ"ל), נאָר אים צו „שופט" זיין — אין אַן אופן ווי „ורודה" וואָס דאָס איז „לרדותו במכות ויסורין".

און עד"ז בעניננו: משה רבינו האָט געדאַרפט זאָגן צו פרעה „שלח את עמי" מיט א שטרענגקייט און בייזערן זיך אויף אים, אז פונעם אופן הדיבור (און פונעם אויסדרוק פון משה'ס פנים בשעת מעשה וכו'[42]) זאָל פרעה פֿאַרשטיין אז דאָס איז „קשות" — בדוגמא פון מכות ויסורין.

ח. פון יענה של תורה אין דעם פרש"י:

אין דעם ענין פון „ראה נתתיך אלקים לפרעה" („שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין"), איז חסידות[43] מבאר: בשעת קליפות זיינען בעוצם תקפן (וואָס דאָס איז דאָך מחמת יניקתן וכו'), האָט אפילו[44] א צדיק קיין כח ניט זיי אראפצוואַרפן און צעברעכן (ע"ד מחז"ל[45]: „אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו"); דאָס איז נאָר ב„יכלתו ית' שהוא כל יכול", אז אפילו א רשע וואָס איז „כל גאה", זאָל זיין — „והשפילהו .. הכניעהו והדך רשעים תחתם"[46].

און דאָס מיינט „ראה (ל' חידוש

42) ראה פרש"י בשלח טו, ח.

43) אוה"ת פרשתנו ע' רלא. ד"ה ראה נתתיך תרל"א, תרע"ז, תשט"ו. פלח הרמון פרשתנו ע' סד.

44) באוה"ת שם „אלא לצדיק". ואולי צ"ל „גם לצדיקים" (כבד"ה ראה נתתיך תרל"א: גם לצדיקים מופלגים. ועד"ז בד"ה זה תרע"ז).

45) ברכות ז, ב. מגילה ו, ב. אבל צ"ע אם זוהי אותה הדרגא ממש בתוקף. וראה לקמן הערה 55.

46) איוב מ, יא־יב. וראה גם יהל אור ע' שסו.

ופליאה) נתתיך אלקים לפרעה": הגם אז פרעה איז נאָך געווען בתקפו, ביז אפילו „לא הי' עבד יכול לברוח ממצרים"[47], האָט דער אויבערשטער געגעבן משה'ן „ממשלה זרוע כא־ל[48] ממש על פרעה"[49], ביז צו רודה זיין אים „במכות ויסורין"[50].

און דער כח איז געגעבן געווארן דוקא צו משה'ן[51]: ווארום זייענדיק דער נשיא הדור, דער „אנכי עומד בין ה' וביניכם גו' להגיד לכם את דבר ה'"[52] — א ממוצע דורך וועמען עס ווערט נמשך „דבר ה' ממש"[53] — דעריבער ווערט דורך אים נתגלה כוחו ויכלתו ית' „לרדותו במכות ויסורין". [און דערמיט איז מובן פֿאַרוואָס ר' שמעון בן יוחי האלט אז „מותר להתגרות ברשעים"[54] (אויך וועז „השעה משחקת להם"[55]) —

47) פרש"י יתרו יח, ט. מכילתא שם, יא.

48) איוב שם, ט („ורוע כא־ל").

49) לי' אוה"ת שם. ד"ה ראה נתתיך תרל"א.

50) וראה בארוכה תו"ח פרשתנו ד"ה הם המדברים (קיט, ב ואילך) דפרעה הר"ע קשה עורף דקליפה, תוקף הישות והגסות, והכנעתו היא רק ע"י משה כו', ע"ש. וראה גם אוה"ת פרשתנו ע' רכט־רל.

51) ראה אוה"ת שצויין בהערה 43 „לפי שמשה הי' משם מ"ה דא"ק .. שהוא למעלה מהתהו ותיקון כו'". ובהדרושים ד"ה ראה נתתיך הנ"ל מקשר זה עם הא שמשה הוא נשמה דאצילות. וראה גם תו"ח שם (קכ, ב ואילך). אוה"ת שבהערה הקודמת.

52) ואתחנן ה, ה.

53) ראה בארוכה סד"ה פנים בפנים תרנ"ט (ע' קצד־ה). וראה תו"ח פרשתנו קטז, א ואילך. ועוד.

54) ברכות ומגילה שם.

55) ראה מקומות שצויינו בהערה 43 (שגם „כל גאה והשפילהו גו").

וצע"ק מסוגיית הגמרא שם, דלתירוץ א' (וראה טו"א מגילה שם. ריב"ח ועץ יוסף לע"י ברכות שם) גם רשב"י מודה דשעה משחקת לו שאני. ובכל אופן צ"ע מהמבואר בסוגיא שם שאין פלוגתא בין רשב"י והמ"ד „אל תתגרה בו" (כמו שמתרץ בגמרא בכמה אופנים. ולתי' א' דלכו"ע כל צ"ג מותר להתגרות כו', לאו דוקא רשב"י (משה) וכיו"ב). וראה חדושי גאונים לע"י ברכות שם (בשם הצל"ח)*.

ואולי הכוונה, דזה שרשב"י אמר באופן שתמי „מותר להתגרות כו'" (מבלי לחלק כו'), הוא מכיון שמצד דרגתו הוא מותר להתגרות בכל אופן. ועצ"ע.

56) סידור שער הל"ג בעומר בסופו (בשם כתבי האריז"ל וכו').

57) באוה"ת (שבהערה 43): „ואפשר רשב"י דפ"ק דברכות הי' ג"כ מבחי' זו כו'". אבל במאמרים ד"ה ראה נתתיך הנ"ל מבואר זה בפשטות, כנפנים.

58) ראה תו"ח שם (קכא, סע"א): „אחה תדבר כו' פי' תדבר לשון הכנעה כו' להכניעם ולהשפילם בתכלית כו'".

*) שם מבואר „שאין הכוונה בסוגיות הללו להקשות מרשב"י ור"ד על ר"י דאולי פליגי ומ"ם שמותר להתגרות ומ"ם שאסור להתגרות כו' כל הקושיות של הגמ' כו' הוא למירמי קראי אהדדי". אבל לכאורה אין לתרץ בהמאמרים עפ"ז, שהרי מסיק שם שהתי' האחרון בגמ' (ברכות) שעה שמשחקת שאני הוא לשיטת רשב"י.

ווייל רשב"י איז אַ ניצוץ פון משה רבינו, כידוע[56], וואָס האָט דעם כח צו „מכניע" זיין די רשעים — אויך ווען זיי זיינען בתקפם[57].

און דאָס איז דער טעם פנימי פֿאַר־ווָאָס משה רבינו האָט געמוזט רעדן צו פרעה'ן (א) און ס'איז ניט געווען קיין דיבורו של אהרן — (ב) כאָטש אַז דער דיבור איז געווען אין אַ שפּראַך וואָס פרעה האָט ניט פֿאַרשטאַנען —

ווייל דאָ האָט זיך געמוזט אויפטאָן די שבירה פון פרעה'ן וועז ער איז נאָך בתקפו, און דעריבער (א) איז עס נאָר בכחו של משה; (ב) עס איז ניט אַן ענין פון בירור, נאָר שבירה[58] (לרדותו כו'), און ס'איז דערפאַר ניט נוגע אז פרעה זאָל פֿאַרשטיין דעם דיבור.

ט. עפ"י הנ"ל איז אויך מובן דאָס וואָס רש"י זאָגט אז משה האָט געמוזט איבערגעבן דברי הקב"ה „כפי ששמעת

כו', לאו דוקא רשב"י (משה) וכיו"ב). וראה חדושי גאונים לע"י ברכות שם (בשם הצל"ח)*.

ואולי הכוונה, דזה שרשב"י אמר באופן שתמי „מותר להתגרות כו'" (מבלי לחלק כו'), הוא מכיון שמצד דרגתו הוא מותר להתגרות בכל אופן. ועצ"ע.

56) סידור שער הל"ג בעומר בסופו (בשם כתבי האריז"ל וכו').

57) באוה"ת (שבהערה 43): „ואפשר רשב"י דפ"ק דברכות הי' ג"כ מבחי' זו כו'". אבל במאמרים ד"ה ראה נתתיך הנ"ל מבואר זה בפשטות, כנפנים.

58) ראה תו"ח שם (קכא, סע"א): „אחה תדבר כו' פי' תדבר לשון הכנעה כו' להכניעם ולהשפילם בתכלית כו'".

*) שם מבואר „שאין הכוונה בסוגיות הללו להקשות מרשב"י ור"ד על ר"י דאולי פליגי ומ"ם שמותר להתגרות ומ"ם שאסור להתגרות כו' כל הקושיות של הגמ' כו' הוא למירמי קראי אהדדי". אבל לכאורה אין לתרץ בהמאמרים עפ"ז, שהרי מסיק שם שהתי' האחרון בגמ' (ברכות) שעה שמשחקת שאני הוא לשיטת רשב"י.

מפי׳ דוקא: אט דעם כח, צו קענען צע־
ברעכן קליפות וועו זיי זיינען נאך
בתקפו, האט משה רבינו געהאט מצד
דעם וואס ער איז געווען דער שליח ה׳,
דורך וועמען עס איז נתגלה געווארן
כחו ית׳ („זרוע כא־ל״); און דעריבער
איז דער דיבור געווען אין אן אופן פון
„אתה תדבר .. כפי ששמעת מפי״: ע״ד
„שכינה מדברת מתוך גרונו של
משה״[59].

דערמיט קען מען אויך מבאר זיין
וואס דער סדר פון „אתה תדבר, פעם
אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת
מפי כו״ האט זיך אנגעהויבן ערשט נאך
דעם ווי משה האט געטענה׳ט „אני ערל
שפתים״:

ס׳איז מבואר אין חסידות[60], אז דאס
וואס משה איז געווען „כבד פה וכבד
לשון״ האט זיך עס געטומען מצד זיין
ביטול צו אלקות — אז צוליב זיין גודל
הביטול האט ער ניט געקענט משפיע
זיין, ע״ד ווי „אידי דטריד למבלע לא
פליט״[61].

דערפון איז מובן, אז אויך דער ענין
פון „ערל שפתים״ ווייזט אויפן גודל
הביטול פון משה רבינו; און נאך אויף א
גרעסערן ביטול ווי „כבד פה וכבד
לשון״ — וואס „כבד פה וכבד לשון״
מיינט אז עס איז נאך געבליבן דיבור
(השפעה), נאר ס׳איז „בכבידות״, נאך
ניט ביטול לגמרי; „ערל שפתים״ אבער
ווייזט אויף ביטול בתכלית, וואס דער־
פאר קען ער אינגאנצן ניט ריידן.

און דעריבער איז דוקא אט דער
ביטול פון „ערל שפתים״ געווען די
אתדל״ת, הכנה והקדמה צו „ראה נתתיך
אלקים לפרעה גו״ — דורכן ביטול אין
אן אופן פון „בלי שום הרגש כלל״[62] קען
דערנאך זיין (ע״ד פון „שכינה מדברת
מתוך גרונו של משה״) — „דבר ה׳
ממש״[63] — וואס פאדערט זיך צו דער
שבירה פון פרעה׳ן.

יו״ד. לכאורה קען מען נאך אלץ
פרעגן: ווי קומט עס, וואס דוקא פרעה
האט געהערט די שליחות ה׳ (אויך) פון
משה׳ן אליין, און בנ״י האבן עס געהערט
בלויז פון אהרן׳ען („ודבר הוא לך אל
העם״)?

אמת טאקע, אז בנ״י האבן ניט
געדארפט אנקומען צו דעם, משא״כ די
שבירה פון פרעה (קליפה בתקפה) האט
געמוזט זיין נאר דורך כחו של משה[64]

[און עד״ז איז עס אויך אין פשטות
הענין: אידן זיינען מאמינים בני
מאמינים[65], דעריבער איז פאר זיי געניג
אז אהרן גיט זיי איבער, אלס שלוחו של
משה, וואס משה האט געהערט פון
אויבערשטן — איז „ויאמן העם גו״[66];
ביי פרעה אבער וואלט דאס ניט מספיק

62) ד״ה פנים בפנים שם. וראה תו״ח שם (קכ, ריש ע״ב) דלפי שמשה הי׳ „בחי׳ הביטול במציאות ממש בהעדר הרגשת עצמו מכל וכל כו״ הי׳ יכול „להכניע .. קליפה תקיפה דפרעה וכו׳״, ע״ש.

63) להעיר ממדרש הגדול כאן: „ובשביל שאמר אני ערל שפתים זכה לבסוף אנכי עומד בין ה׳ וביניכם״.

64) כמבואר בארוכה בתו״ח שם. אוה״ת שבהערה 50.

אבל להעיר מדיבור משה אל בנ״י ריש פרשתנו (ו, ט); פרש״י בא יב, ג (ושקו״ט במפרשי רש״י שם). ואכ״מ.

65) שבת צז, א.

66) שמות ד, לא.

געווען און דעריבער האט משה אליין
געמוזט רייזדן];

פונדעסטוועגן איז עס ניט גאר
גלאטיק: פארוואס זאל ביי אידן פעלן
אט דער ענין נעלה פון דיבורו של
משה?

דער ביאור אין דעם: וועו אהרן גיט
איבער דברי משה צו די אידן איז עס
דאן ביי אים נאר בדרך „מעבר״[67], די
אידן נעמען דעם דיבור של משה אן קיין
שינוי וירידה (במעלתו) מצד דעם
ממוצע; ע״ד ווי „משה קיבל תורה מסיני
ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו׳״[68],
וואס הגם אז עס איז דורכגעגאנגען
כו״כ ממוצעים, פונדעסטוועגן איז עס
אלץ די „תורה מסיני״, כמחז״ל[69] כל מה
שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה
מסיני.

דאקעגן ביי פרעה, אויב דיבורו של
משה וואלט צו אים געקומען (נאר)
דורך אהרן׳ען, וואלט עס געמוזט זיין
אין אן אופן פון התלבשות (ושינויים)
וכו׳, ובמילא וואלט אינעם דיבור
געפעלט פון כחו של משה וואס
פאדערט זיך לשבירת פרעה כנ״ל.

דערמיט איז אויך מובן דער שינוי
הלשון אין די פסוקים — ביי בנ״י שטייט
אז אהרן „יהי׳ לך לפה״, און ביי פרעה
— „ואהרן אחיך יהי׳ נביאך״: ביי אידן
איז אהרן געווען פיו של משה („לך
לפה״)[70], אהרן׳ס דיבור איז געווען אין
דער זעלבער דרגא ווי ווען ער קומט
פון פה של משה — בדרך מעבר;
משא״כ ביי פרעה איז אהרן בלויז געווען
„נביאך״, וואס דאס מיינט (כפרש״י)
„מחורגמנך״ — און וועו אן א דבר השפעה
ווערט איבערגעגעבן דורך א מתורגמן
קומט זי אראפ בדרך ירידה ושינוי לפ״ע
המקבלים, כמבואר בכ״מ[71].

יא. די הוראה פון דעם אין עבודה
פרטית פון כאו״א:

ס׳איז דא אמאל אז די נפש האלקית
געפינט זיך אין גלות אין נפש הבהמית,
ביז אין אן אופן וואס „השעה משחקת
לה״ — די קליפה איז אין א מצב פון
„גסות .. שמגביר עצמה על אור קדושת
נפש האלקית כו״[72].

איז די עצה אויף דעם — „נתתיך
אלקים לפרעה .. לרדותו במכות
ויסורין״: עס דארף זיין דער „ירגיז אדם
יצ״ט על יצה״ר כו״[73], „ירעים עלי׳
בקול רעש ורוגז להשפילה .. לומר לו
אתה רע וכו׳״[74], און דאס גופא ברעכט
די גסות הקליפה פון נפש הבהמית,
כמבואר בארוכה אין תניא[75].

ויל בדא״פ עכ״פ, אז דעם כח אויף
דעם האט מען פון משה רבינו, וואס אים
האט דער אויבערשטער געזאגט „ראה
נתתיך אלקים לפרעה, שופט ורודה
לרדותו במכות ויסורין״; און דעריבער
איז אט דער כח פארן ביי יעדן אידן,

67) ראה חילוק מעבר והתלבשות — קו״א ד״ה להבין מ״ש בפע״ח (קנח, א). לקו״ת מסעי פט, ג. ד״ה פנים בפנים שם. ובכ״מ.

68) אבות בתחילתה.

69) נסמן בלקו״ש ח״ד ע׳ 1088. ועוד.

70) בתו״ח שם (קיט, ב) מוכיח מזה ד„לגבי זקני ישראל יהי׳ אהרן עיקר המדבר״ (משא״כ „לגבי פרעה .. יהי׳ נביאך .. ולא שיהי׳ לפה ממש״) — אבל מובן שיש בזה גם הפירוש שהוא פיו דמשה. וכמובן מתו״ח שם קטז, ב ואילך (עי״ש).

71) ד״ה פנים בפנים שם. המשך תרס״ו ע׳ קכ. ובכ״מ.

72) תניא פכ״ט (לו, א).

73) ברכות ה, א.

74) ל׳ התניא שם (לז, א).

75) שם (לז, א ואילך). וראה ג״כ תניא פל״א (לט, ב ואילך).

וואָרום „כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה"[76].

און על אחת כמה וכמה אַז אַזוי איז עס ביי אידן אַלס כלל און באַם נשיא הכלל, וואָס הנשיא הוא הכל[77]: כשם ווי משה רבינו אין זיין צייט האָט געהאַט דעם כח צו רוזדה זיין פרעה „במכות ויסורין" אפילו ווען „השעה משחקת לו", אַזוי איז עס בכל דור ודור, אַז דער נשיא הדור, דער „אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"[78], האָט דעם כח דורכצוברעכן אַלע העלמות והסתרים וואָס זיינען דאָ אויף קדושה, אויך ווען זיי זיינען בתקפם.

יב. דאָס איז אויך דער ענטפער צו די וואָס טענה'ן: וויבאַלד אַז מ'געפינט זיך אין דעם חושך כפול ומכופל פון דרא דעקבתא דמשיחא מיט אַזויפיל גרויסע העלמות והסתרים וכו' וכו' — היינט ווי קען מען דורכפירן די תביעה פון רבותינו נשיאינו צו מפיץ זיין דעם לימוד תורת החסידות און די הליכה בדרכי החסידות בכל מקום ומקום, ובפרט אין די ערטער וואָס זייער מצב איז אַזוי נידעריק, אַז זיי זיינען גאָר מונע ומעכב וכו'?

<u>דאָרף מען וויסן, אַז אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, אויך אין דרא דעקבתא דמשיחא</u>

— ואדרבה: וויבאַלד די נשמות פון היינטיקן דור, דרא דעקבתא דמשיחא, זיינען בבחי' „גלגול" פון די נשמות פונעם דור המדבר כידוע[79], איז זיכער, אַז די זעלבע ענינים וואָס זיינען געווען ביים דור המדבר זיינען פאָראַן אויך איצט —

און דורכדעם וואָס מ'פאַרבינד זיך מיטן נשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, האָט מען ניט וואָס צו נתפעל ווערן פון די העלמות והסתרים, וואָרום מ'האָט דעם כח פון משה רבינו זיי צו צעברעכן — „לרדותו במכות ויסורין".

— אַוודאי דאַרף מען גיין בדרכי נועם ובדרכי שלום, אַזוי איז דער רצון פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, און ווי ער האָט געבעטן ביי זיין פאָטער כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע אַז זיין נשיאות זאָל זיין בחסד וברחמים[80];

אָבער וויסן דאַרף מען, אַז בשעת מען איז צוגעבונדן צום נשיא הדור — וואָס די התקשרות איז דורך לימוד תורתו, היטן זיינע תקנות[81] והליכה באורחותיו נס"ן[82] — דעמאָלט האָט מען ניט וואָס צו נתפעל ווערן פון קיינע העלמות והסתרים,

און אַזוי ווי דעמאָלט האָט משה רבינו צעבראָכן קליפת פרעה און אַרויס־געפירט אַלע אידן פון גלות מצרים „ביד רמה"[83], אַזוי וועט זיין אויך איצטער, אַז ניט קוקנדיק אויף קושי הגלות, וועט דער משה שבדור[84] אַרויסנעמען אונז אַלעמען פונעם גלות צו דער גאולה האמיתית והשלימה „ביד רמה" ובקרוב ממש.

(משיחות ש"פ וארא תשכ"ט, תשט"ו)

76) תניא רפמ"ב. וראה ג"כ ביאור לאגה"ק סי' זך בסופו.

77) פרש"י חוקת כא, כא. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו.

78) תקו"ז תס"ט (קיד, א). וראה ב"ר פנ"ו, ז.

79) לקו"ת וס' הליקוטים להאריז"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים הקדמה כ'.

80) לקו"ש ח"ב ע' 502.

81) היום יום ע' סה.

82) ראה אגה"ק סי' זך וביאורו.

83) בשלח יד, ח.

84) דמשה גואל ראשון הוא גואל אחרון — נסמן ונתבאר בלקו"ש ח"א ע' 8 ואילך.

וארא ד

א. פון פסוקי „ויט אהרן את ידו גו' ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים" איז רש"י מעתיק די ווערטער „ותעל הצפרדע", און איז מפרש: „צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים וכו'".

אין פשטות איז דאָ רש"י אויסן צו באַווײַזענען, פאַרוואָאָס עס שטייט דאָ „ותעל הצפרדע" — לשון יחיד, בשעת ס'איז געווען א ריבוי צפרדעים — דערפאַר איז רש"י מפרש, אַז לכתחילה איז טאָקע געווען בלויז איין צפרדע, נאָר דורכדעם וואָס „היו מכין אותה" האָט זי פון זיך אַרויסגעגעבן „נחילים נחילים".

אויך די גמרא[2] (און שמו"ר[3]) שטעלט זיך אויף דעם וואָס שטייט „ותעל הצפרדע" בלשון יחיד, און ברענגט דערויף צוויי דיעות: „ר' עקיבא אומר צפרדע אחת היתה (והיא השריצה) ומלאה כל ארץ מצרים. א"ל ראב"ע כו' צפרדע אחת היתה שרקה להם והם באו".

דאַרף מען פאַרשטיין: פירוש רש"י איז דאָך, כידוע, מיוסד לפי פשוטו של מקרא, און וויבאַלד אַז קוב"ה לא עביד ניסא למגנא איז א כלל וואָס איז מסתבר אויך אין דרך הפשט (ווי גערעדט אמאָל בארוכה[5]), איז במילא דער שכל מחייב, אַז אויך ביי א נס וואָס האָט פאַסירט, איז אויף וויפל מ'קען זאָגן און מפרש זיין אַז דער נס האָט אַן אַנ־האַלט אין דרכי הטבע, דאַרף מען ניט אַנענעמען אַז ס'איז אין אַן אופן וואָס דער נס ברעכט לגמרי די חוקי הטבע, ווייל די הוספה איז דאָך „למגנא"[6] —

היינט פאַרוואָאָס ברענגט רש"י דעם פירוש (פון מדרש?) אַז „היו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים", וואָס אַזא נס (אַז דורך הכאה זאָלן פון איר ארויס־קומען ניי־באַשאַפענע „נחילים נחילים") האָט לגמרי ניט קיין אַנהאַלט אין דרכי הטבע, בעת ער האָט געקענט מפרש זיין לויט (גמ' און שמו"ר ווי) דעת ראב"ע אַז די צפרדע „שרקה להם והם באו" (ווי רש"י טייטשט עס אָפּ דאָרט אַז „שמעו קולה כל הצפרדעים שבעולם והם באו"), וואָס דערין איז ניט געווען דער נס מופלא פון א בריאה חדשה[8]; אַדער עכ"פ ווי דעת ר"ע אַז „השריצה" ומלאה כל ארץ מצרים" — וואָס הגם אויך דאָס האָט געמוזט זיין א בריאה באופן נסי —

1) פרשתנו ח, ב.

2) סנהדרין סז, סע"ב.

3) פרשתנו פ"י, ד.

4) ראה דרשות הר"ן דרוש ח — נעתק בלקו"ש ח"ג ע' 966, עיי"ש.

5) ראה לקו"ש ח"ה ע' 124 ואילך. ח"ו ע' 49. ועוד.

6) להעיר מפרש"י בפרשתנו (ט, לב): אפילות . . פלאי פלאות. ושם (ט, כד): נס בתוך נס.

7) ע"ד ל' רש"י נמצא במדרש אגדה (באבער) כאן. ועד"ז בתנחומא כאן (יד). תדבא"ר פ"ז. אבל שם: א) שהמצרים היו מכין כו'. וראה לקמן הערה 27. ב) לא נאמר הלשון „נחילים נחילים" שברש"י.

8) אף שע"פ פירש"י גם בזה הי' נס נוסף ד„שמעו קולה כל הצפרדעים שבעולם והם באו".

9) בגמ' לא גריס תיבת „השריצה" בדברי ר"ע (כ"א בדעת ר"א לפנ"ז). אבל מובן שזוהי כוונת ר"ע, כל' הש"ס „כתנאי ר"ע אומר כו'", וכמפורש בשמו"ר שם, יל"ש פרשתנו (רמז קפג) ומדרש הגדול כאן. ובדק"ס לסנה' הובאה גירסא כזו בגמ'. וראה הערה הבאה.